

ЗАПИСКИ
ВОСТОЧНАГО ОТДѢЛЕНІЯ
ИМПЕРАТОРСКАГО
РУССКАГО АРХЕОЛОГИЧЕСКАГО ОБЩЕСТВА

ИЗДАЕМЫЯ ПОДЪ РЕДАКЦІЕЮ УПРАВЛЯЮЩАГО ОТДѢЛЕНІЕМЪ

Барона **В. Р. Розена.**

ТОМЪ ОДИННАДЦАТЫЙ.

1897—1898.

(СЪ ПРИЛОЖЕНІЕМЪ СЕМНАДЦАТИ ТАБЛИЦЪ И ТРЕХЪ ПОРТРЕТОВЪ).

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.
ТИПОГРАФІЯ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМИИ НАУКЪ.
Вас. Остр., 9 лин., № 12.

1899.

Еще одинъ рукописный фрагментъ Иерусалимскаго Талмуда.

Наши скудные матеріалы для критики текста старѣйшаго изъ обихъ Талмудовъ, столь важнаго во всѣхъ отношеніяхъ (хотя бы въ лингвистическомъ, какъ главнаго источника для ознакомленія съ народнымъ говоромъ евреевъ въ Галилеѣ въ теченіе II—IV вѣковъ по Р. Х.) Палестинскаго или, какъ его принято неточно называть, Иерусалимскаго Талмуда—вѣрнѣе было бы назвать его Тиверіадскимъ по имени города, въ которомъ главнымъ образомъ дѣйствовали р. Иохананъ и р. Симеонъ бенъ Лакишъ, корифеи палестинской *гемары*, — совершенно неожиданно обогатились недавно еще однимъ небольшимъ, но при настоящемъ положеніи дѣла крайне цѣннымъ приращеніемъ. Лѣтомъ 1897 года приватъ-доцентъ Н. Я. Марръ получилъ по почтѣ отъ неизвѣстнаго лица два фототипическихкія снимка съ рукописнаго фрагмента-палимпсеста съ еврейскимъ и грузинскимъ текстами. Снимки представляютъ два развернутыхъ листка формата in 12°, исписанныхъ въ горизонтальномъ направленіи довольно мелкимъ еврейскимъ квадратнымъ шрифтомъ и въ вертикальномъ направленіи крупными грузинскими письменами. Изъ произведеннаго нами по предложенію Н. Я. Марра разслѣдованія еврейскаго текста, какъ кажется (насколько можно судить по фототипіямъ) *первоначальною* въ рукописи, сразу выяснилось, что предъ нами не что иное, какъ два отрывка изъ Иерусалимскаго Талмуда, содержащіе: одинъ — часть V и VI главы трактата *Бѣба Камма*, а другой — часть VIII главы того же трактата. Такимъ образомъ и еврейская наука и семитическая діалектологія пріобрѣтали въ высшей степени желанную и дорогую находку. Намъ кажется, нѣтъ необходимости особенно распространяться здѣсь по

этому предмету. Всякій, кто знакомъ немного съ безотраднѣмъ состояніемъ дошедшаго текста, основывающагося, какъ извѣстно, почти исключительно на одной и далеко не безукоризненной, лейденской рукописи понимаетъ то громадное значеніе, которое при полномъ отсутствіи контролирующахъ рукописей представляетъ каждый вновь появляющійся, хотя-бы незначительный по объему, рукописный отрывокъ, независимый отъ лейденскаго текста¹⁾, и съумѣетъ вѣрно оцѣнить и важность новаго приобрѣтенія, имѣющаго притомъ за собою судя по всему весьма значительную древность. Именно, мы полагаемъ, что на основаніи палеографическихъ соображеній еврейскій текстъ нашего палимпсеста можно смѣло отнести приблизительно къ концу XI вѣка. Мы основываемся при этомъ на сопоставленіи съ извѣстной датированной ватиканской рукописью *Сифры* 1073 года²⁾. Сходство почерковъ въ обонхъ случаяхъ такъ поразительно, что, какъ намъ кажется, едва-ли можно сомнѣваться, что обѣ рукописи принадлежатъ къ одному и тому же вѣку и исходятъ изъ одной страны³⁾. Если данное нами опредѣленіе вѣрно, то вновь найденный фрагментъ окажется безусловно древнѣйшею изъ всѣхъ дошедшихъ талмудическихъ рукописей вообще, — до сихъ поръ такую признавался, изданный въ 1896 г. Шехтеромъ и Зингеромъ оксфордскій фрагментъ трактата *Керѣтотъ* Вавилонскаго Талмуда, датированный 4883 годомъ Сотворенія, т. е. 1123 г. по Р. Х.⁴⁾, — и будетъ на два приблизительно столѣтія старше

1) Насколько намъ извѣстно, въ настоящее время набралось уже шесть рукописей, содержащихъ отдѣльныя части Иерусалимскаго Талмуда. Это слѣдующія:

а) Op. 2822—2824 въ Британскомъ Музее, содержитъ весь отдѣлъ *Зераимъ* и трактатъ *Шекалймъ*, снабжена комментариемъ рабби Соломона Зирилля; см. G. Margoliouth, Descriptive List of the Hebrew and Samarit. Mss. in the Brit. Mus. (London, 1893) p. 44. По этой рукописи, повидимому, М. Леманъ (Lehmann) издалъ въ 1875 г. тракт. *Берѣхотъ* съ комментариемъ р. Соломона Зирилля.

б) Отрывокъ изъ тракт. *Берѣхотъ* въ Бодлеянѣ, изданный въ 1896 г. Шехтеромъ и Зингеромъ въ «Talmudical Fragments in the Bodl. Library» (Cambridge 1896).

в) Ms. Mich. 199 въ Бодлеянѣ (№ 365 по каталогу Нейбауера), содержитъ трактатъ *Берѣхотъ*.

д) Отрывокъ изъ трактата *Гиттинъ* въ частной коллекціи Lewis-Gibson; онъ описанъ Шехтеромъ въ *Jewish Quarterly Review* № 33 (1896), pp. 117—119.

е) Рукопись въ частной коллекціи бар. Д. Гинцбурга въ С.-Петербургѣ; содержитъ (по сообщенію С. Е. Винера) трактаты: *Теримотъ*, *Маасеротъ*, *Маасеръ Шенй*, *Халла*, *Оралъ* и *Биккуримъ* съ комментар. р. Соломона Зирилля. Рукопись писана рукой р. С. Зирилля.

ф) Одинъ *перекъ* въ коллекціи de-Rossi въ Пармѣ (см. F. Lebrecht, Handschrift. u. erste Ausgaben d. Babyl. Talmud p. 52, Anm. 1).

2) См. факсимиле въ изданіи Palaeographical Society, Oriental Series pl. XC.

3) Къ тому же времени относятся, по нашему мнѣнію, связанные самымъ тѣснымъ образомъ въ палеографическомъ отношеніи съ нашимъ палимпсестомъ не описанные еще отрывки-палимпсесты съ сиропалестинскими и еврейскими текстами, приобрѣтенные въ послѣднее время Бодлеяной, см. фотограф. снимки въ *Biblical and patristic Relics of the palestinian Syriac Literat. etc.* edited by G. H. Gwilliam, F. C. Burkitt and J. F. Stenning (*Anecdota Oxoniensia, Semitic Series. Vol. I, Part. IX.*)

4) См. S. Schechter and S. Singer, *Talmudical Fragments in the Bodl. Library*, p. 5.

лейденской рук. (датиров. 1288—89 г.), лежащей в основѣ печатнаго текста Иерусалимскаго Талмуда. Своеобразная орфографія нашего фрагмента, о которой мы скажемъ нѣсколько словъ ниже, также говоритъ, кажется, скорѣе въ пользу большей древности, чѣмъ наоборотъ.

Въ виду всѣхъ этихъ соображеній представлялось весьма желательнымъ выяснитъ происхождение присланныхъ Н. Я. Марру фототипій и собрать болѣе или менѣе опредѣленные свѣдѣнія и о самомъ оригиналѣ. По справкамъ вскорѣ оказалось, что фототипіи присланы изъ Оксфорда и что оригиналъ принадлежитъ Бодлеянской библиотекѣ, которая приобрѣла нашъ палимпсестъ недавно въ числѣ многихъ другихъ еврейскихъ рукописей въ Египтѣ¹⁾. Д-ръ А. Нейбауеръ любезно согласился предоставить въ наше полное распоряженіе присланныя фототипіи и мы имѣли благодаря этому возможность дать въ «Запискахъ» не только текстъ въ транскрипціи, но и фототипическіе снимки съ замѣчательно удавшихся оксфордскихъ фототипій. Какъ можно было ожидать заранѣе, сличеніе съ *textus receptus*, произведенное нами по *editio princeps*, т. е. венеціанскому изданію 1523—24 г., дало массу (болѣе 300) разночтеній. Въ выноскахъ къ тексту мы сообщаемъ всѣ безъ исключенія отступленія послѣдняго. Изъ разночтеній около трети приходится на долю орфографіи и грамматическихъ особенностей, а большая часть представляетъ дѣйствительные варианты. Къ числу послѣднихъ относятся встрѣчающіеся въ значительномъ количествѣ излишки противъ печатнаго текста; особенно бросается въ глаза въ отрывкѣ изъ VIII главы большая и, надо замѣтить, неудачная (такъ какъ не имѣетъ никакого отношенія къ контексту) вставка изъ *Tosefta*. Въ большинствѣ случаевъ, однако, чтенія новаго фрагмента заслуживаютъ, по нашему мнѣнію, предпочтенія. Мы предоставляемъ, впрочемъ, эту сторону компетенціи людей, сдѣлавшихъ изученіе талмудическаго текста своей специальной задачей, и обращаемъ еще только общее вниманіе на ту характерную особенность, что въ нашихъ фрагментахъ дается только текстъ *Гемары*. Соответствующій текстъ *Мишны* не приводится нигдѣ ни предъ отдѣльными *галахами*, ни (какъ можно судить по сохранившемуся началу VI главы) въ началахъ главъ. Въ этомъ нашъ фрагментъ сходится съ другими древними талмудич. рукописями (напр. съ отрывкомъ коллекціи Lewis-Gibson, см. *Jew. Quart. Rev.* I. c.). Но гораздо болѣе интересъ, по нашему мнѣнію, представляетъ несомнѣнно своеобразная орфографія на-

1) Д-ръ А. Нейбауеръ любезно указалъ намъ, что одна выдержка изъ нашего палимпсеста была сообщена уже (по копіи д-ра Шехтера) въ работѣ J. Lewy, *Interpretation des I. Abschnittes d. paläst. Talmud-Traktats Nesikin.* (Breslau 1895, p. 20).

стоящаго отрывка, особенно въ чисто арамейскихъ частяхъ текста. Она замѣчательна уже своей необыкновенной выдержанностью и послѣдовательностью, даже въ отношеніи употребленія *mattes lectionis*; обращаемъ напр. вниманіе на необычайное и вмѣстѣ съ тѣмъ упорное правописаніе отрицанія **אין** *defective*, т. е. **אן** (но съ суффиксомъ вездѣ *plene*, напр. **איןו** и т. п.) и на такое же правописаніе слова **איש** въ **אשפלוני** и частицы **בין** въ выраженіи **כך וכן כך בין כך**. Изъ грамматическихъ особенностей слѣдуетъ отмѣтить извѣстное стремленіе къ гебраизаціи, выражающееся напр. въ томъ, что имена мужскаго рода оканчиваются во множественномъ числѣ преимущественно на **ים**, а не на **ין**, какъ это обыкновенно бываетъ въ языкѣ *Мишны*. Сюда же можно отнести еще систематическое употребленіе въ качествѣ орфографическаго знака въ арамейскихъ частяхъ текста (и именахъ авторитетовъ) въ концѣ слова буквы **ה** вмѣсто **ס**, особенность, которая замѣчается и въ другихъ древнихъ талмудическихъ рукописяхъ¹⁾. Такимъ образомъ находимъ въ нашемъ отрывкѣ правописаніе **עובדה** (2 раза), **צעה** (2 р.), **אמורה** и т. д. для *stat. emphat. masc.*, **צריכה** (4 раза), **מתניתה** (3 р.), **קדמייתה** (1 р.) и т. д. для *stat. absol.* и *stat. emphat. femin.*, **אנה** (2 р.) и **הוינה** (1 р.), **הרה** (3 р.; но **ארה**, **רה** и **הל**) и **מה** (только 1 разъ **מא**) для мѣстоименій, и т. д. Напомяну здѣсь, что такое употребленіе **ה** встрѣчается (хотя и спорадически) уже въ библейско-арамейскихъ текстахъ книгъ Эзры и Даніила (гдѣ, напр., мѣстоименіе личное 1-го лица не пишется нигдѣ иначе, какъ **אנה**, и т. п.), замѣчается во многихъ древнихъ арамейскихъ подлинсахъ и господствуетъ (въ именахъ въ единств. числѣ и мѣстоименіяхъ, равно какъ и въ глагольныхъ формахъ 3-го лица *mascul. sing. Perfecti*) въ самаритянскомъ. Мы имѣемъ дѣло, такимъ образомъ, съ очень древнимъ (можетъ быть, древнѣйшимъ) въ Палестинѣ способомъ передачи конечнаго **א** (и **ע**) въ арамейскихъ текстахъ. Обращаемъ далѣе общее вниманіе на слитное правописаніе словъ **אשפלוני, שלפלוני, שלהבקר**. Въ правописаніи именъ авторитетовъ слѣдуетъ отмѣтить, что имя извѣстнаго *аморы* рабби Симеона бенъ Лакиша постоянно пишется сполна, т. е. **ר' שמעון בן לקיש**, но никогда не въ сокращенномъ видѣ **ריש לקיש**, какъ это принято въ изданіяхъ; въ этомъ нашъ фрагментъ опять сходится съ другими древними рукописями обоихъ Талмудовъ. Имя **יוסה** всегда пишется съ буквой **ה** въ концѣ, а вмѣсто арамейскаго **בר** въ именахъ ученыхъ употребляется предпочтительнѣе еврейское **בן** и т. д., и т. д. и т. д.

1) Напр. въ упомянутомъ нами выше оксфордскомъ фрагментѣ Вавилонскаго Талмуда 1123 г. (см. *Jew. Quart. Review.* № 33, p. 148) и въ отрывкѣ изъ коллекціи *Lewis-Gibson* (см. I. c., pp. 117—119).

I.

(Jer. Bābā Qammā ed. Venet. f. 5 a — 5 c).

חמור בר *חזיר [עם חזיר בר¹] כלאים [זה בזה]. *ר' שמעון
 בן לקיש² א' משנה תמימה³ שנה רבי וכן הייה⁴ ועוף כיוצא בהם⁵
 א' ר' יוחנן ואנה⁶ אייתיתה⁷ מן דבית לוי תרנגול עם הפסייני⁸
 ותרנגול⁹ עם הטווסת¹⁰ אפ (sic) על פי דומים¹¹ זה לזה כלאים
 זה בזה.

פר' ו' ר' לא בש' ר' יניי¹² כמהלוקת¹³ ר' לעזר א' דברי
 הכל היא¹⁴ א' ר' לא מסתברא הדה¹⁵ דר' לעזר שהרי אן¹⁶ כתוב¹⁷
 שמירה בגופו אלא בקרן מא¹⁸ כדון ר' שמעון בן לקיש א' כמהלוקת¹⁹
 ר' לעזר א' דברי הכל היא ואית דמרין²⁰ דר' לעזר בן יעקב היא
 *דר' לעזר בו יעקב א'²¹ בן²² כך ובן²³ כך פטור עד כדון בשהיתה
 גדורה מארבע רוחות היתה גדורה משלש רוחות²⁴ ופרוצה מרוח אחת
 ויצאת ממקום הפרצה מהוא²⁵ נשמעינה²⁶ מן הדה²⁷ נפל כותלו
 *מחמת הזועות או מחמת הרעמים²⁸ אם עמד *ובנוי (?) כדר[כון]²⁹
 פטור ואם לוי³⁰ חייב כלום צריכה לא בשנפלו שם שלשה.....
 [ברי]אים ממנה תני ר' יהושע או' ארבעה..... [לש]לם מן הדין³¹

1) V. desunt; sed cf. Tosepht. Kil'pajim I. 8: הזיר וחזיר הבר. 2) V. ubique
 וואנא. 3) V. שלימה. 4) V. הייה. 5) V. בהן. 6) V. וואנא. 7) V. דאייתיתה.
 8) V. פיסיוני. 9) V. תרנגול. 10) Emendat. pro הטביכת. 11) V. הדא.
 12) V. שדומין. 13) V. במהלוקת. 14) V. היא. 15) V. במהלוקת. 16) V. אן.
 17) V. כתוב. 18) V. מא. 19) V. במהלוקת. 20) V. דמרין. 21) V. בן.
 22) V. ובין. 23) V. כך. 24) V. ופרוצה מרוח אחת. 25) V. מהוא.
 26) V. נשמעינה. 27) V. הדה. 28) V. מחמת הרעמים; sed cf. Tosepht Bābā Meš 65 XI 7: מקול הזועות ומחמת הגשמים; מקול הרעמים
 29) V. וכנאו כצורכו; sed cf. Tosepht I. c. 30) V. לאו. 31) Emendat. pro הדה.

ואן³²) השמים מוחלין להן.....[שישל]ימו³⁸) [היו]דע עידות³⁴) לחבירו ואינו מעידה³⁵) אינו³⁶) חייב לשלם מן הדין ואן השמים מוחלין לו עד * שעה³⁷) שישלם השוכר עידי שקר והיעידו³⁸) וגבה אינו³⁹) חייב וגו' הכובש קמה לפני האור והפורץ גדר לפני בהמה אינו⁴⁰) חייב וגו' הוציאוה ליסמין הליסמין חייבין א' רב⁴¹) הושעיה כשהוציאוה לגזלה אבל אם הוציאוה לאכדה הליסמין פטורין. תני רועה שמסר צאנו לרועה * אחר⁴²) הראשון חייב והשיני⁴³) פטור רב ור' שמעון בן לקיש תריהון אמרין מכיון שמסרה לבן דעת פטור מסרה לרועה ונכנס הרועה⁴⁴) תחתין[ו] נפלה⁴⁵) לגנה⁴⁶) והזיקה⁴⁷) משלם מה שנהנת⁴⁸) רב הונה א' בשנחבטה על גבי עשבין⁴⁹) אבל * אם⁵⁰) עמדה ורעת משלם מה שהזיקה ירדה כדרכה והזיקה משלם מה שהזיקה * א' ר' יוסה בן חנינה⁵¹) אותה שדה⁵²) פטורה ושדה אחרת חייבת ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש תריהון אמרין אפילו רעת כל השדה פטורה לעולם אינה חייבת עד שתצא מתוכה לרשות הרבים ותכנס⁵³) מרשות הרבים * לתוך שדה⁵⁴) אחרת אלא נפלה * לגיתה (?) הננה⁵⁵) וירדה לתוך גנה אחרת מהו על דעתיה דר' יוסה⁵⁶) בן חנינה * דו אמר⁵⁷) אותה השדה פטורה וכה⁵⁸) חייבת על דעתיה דר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש * תריהון⁵⁹) אמרין אפילו רעת כל השדה פטורה לעולם אינה חייבת עד שתצא מתוכה לרשות הרבים * ותכנס מרשות⁶⁰) הרבים * לתוך שדה⁶¹) אחרת אלא נפלה למקום * שהיא ראויה⁶²) לירד ירדה למקום * שהיא ראויה⁶³) ליפול א' ר' * יוסה בן יוסה⁶⁴) * וחיסא (?)⁶⁵) היא מתניתה⁶⁶) אלא נפלה למקום * שהיא ראויה⁶⁷) ליפול וירדה⁶⁸) למקום] שהיא ראויה⁶⁹) לירד *..... צריכה לדא ואדא.....[אדא צריכה לדא]⁷⁰) * שהוא משלם⁷¹)

32) V. ואין . 33) V. שישלמו . 34) V. עדות . 35) V. מעידו . 36) V. אין .
 37) V. deest. 38) V. deest. 39) V. אין . 40) V. אין . 41) Emendatum.
 42) V. deest. 43) V. והשיני . 44) V. רועה . 45) V. ונפלה .
 46) V. לגינה . 47) V. והזיקה (et sic constanter defective). 48) V. שנהנית .
 49) V. עשבים (ed. Krotoschin (עשבין)). 50) V. deest. 51) V. רבי יוסי בי רבי .
 52) V. השדה . 53) V. ותכנס . 54) V. לשדה . 55) V. דינון .
 56) V. יוסי . 57) V. דאמר * . 58) V. וכא . 59) V. pro eo: דינון .
 (ed. Krotoschin (הינון)). 60) V. ומרשות . 61) V. לשדה . 62) V. שראויה .
 63) V. שראויה . 64) V. יוסי בר חנינה . 65) V. deest. 66) V. מתניתא .
 67) V. שראויה . 68) V. נפלה . 69) V. שראויה . 70) Supra (an ab ipsa
 prima manu?) correctum est in: הדה] הדה ילפה [מן הדה] הדה ילפה .
 Ed. princ. praebet: דא צריכה לדא דא צריכה לדא [מן] הדה .
 71) V. שמשלם .

מה שנהנת⁽⁷²⁾ * וארא צריכה לדא⁽⁷³⁾ * שחוא משלם⁽⁷⁴⁾ מה שהזיקה .
 תני אין⁽⁷⁵⁾ שמים⁽⁷⁶⁾ בית כור מפני שהוא פוגם ולא בית קב מפני * שהוא
 משבייה⁽⁷⁷⁾ אבל⁽⁷⁸⁾ שמים⁽⁷⁹⁾ * את בית הסאה⁽⁸⁰⁾ באותה שדה כמה היתה
 יפה וכמה היא יפה א' ר' יודה אמת⁽⁸¹⁾ בזמן שאכלה יחורי⁽⁸²⁾ תאנים
 וקירטמה לולבי גפנים אבל אם אכלה בוסר או פנים⁽⁸³⁾ שמים⁽⁸⁴⁾ לו פירות
 גמורים⁽⁸⁵⁾ * ר' יודה א' ⁽⁸⁶⁾ משם⁽⁸⁷⁾ ר' עקיבה אכלה פירות נמיעות⁽⁸⁸⁾
 שמים⁽⁸⁹⁾ לו נמיעות⁽⁹⁰⁾ נמיעות שמים⁽⁹¹⁾ לו בית סאה ר' שמעון בן יהודה
 א' משם⁽⁹²⁾ ר' עקיבה תבואה שלא היביאה⁽⁹³⁾ שלישי נידונת כנמיעות
 דבית⁽⁹⁴⁾ ר' יניי⁽⁹⁵⁾ אמ' שמים⁽⁹⁶⁾ תרקב בששים תרקבים ר' * יוסה בן
 חנינה⁽⁹⁷⁾ א' שמים⁽⁹⁸⁾ קולה⁽⁹⁹⁾ בששים קולחים⁽¹⁰⁰⁾ חד ברנש נגב חדה⁽¹⁰¹⁾
 כפונני'.... [עובדה⁽¹⁰²⁾ קומי שמואל * אמר⁽¹⁰³⁾ אול⁽¹⁰⁴⁾ שומה⁽¹⁰⁵⁾ ליה
 בראש⁽¹⁰⁶⁾..... בון כבשה ראחיני⁽¹⁰⁷⁾ הוות⁽¹⁰⁸⁾ . תמן תני המגדיש
 לתוך שדה חבירו שלא ברשות א' ר' יצחק גדישין בשדה ככלים בבית
 א' ר' יוסה⁽¹⁰⁹⁾ ביר' בון תפתר⁽¹¹⁰⁾ * בההיא דאית⁽¹¹¹⁾ ליה מיסגר⁽¹¹²⁾ . חזקיה
 א' בשמסר לו גחלת אבל * אם⁽¹¹³⁾ מסר לו שלהבת חייב א' ר' יוחנן היא
 גחלת היא שלהבת וקשייה⁽¹¹⁴⁾ על דעתיה⁽¹¹⁵⁾ דחזקיה אילו מי שראה
 גחלתו של חבירו מתגלגלת⁽¹¹⁶⁾ והולכת * ואינו כלה⁽¹¹⁷⁾ אותה שמה⁽¹¹⁸⁾
 אינו פטור אמר⁽¹¹⁹⁾ (?) תפתר⁽¹²⁰⁾ בשמסר לו גחלת שלהבקר⁽¹²¹⁾ * אמר (?)
 תפתר שמסר לו⁽¹²²⁾ שלהבת שלהבקר⁽¹²³⁾ ולית שמע מינה כלום אית
 תניי תני וליבא⁽¹²⁴⁾ אית תניי תני וניבא⁽¹²⁵⁾ מן⁽¹²⁶⁾ דמר וליבא⁽¹²⁷⁾ * וירא
 מלאך יי אל⁽¹²⁸⁾ בל' אש ומן⁽¹²⁹⁾ דמר וניבא⁽¹³⁰⁾ והיה בלבי⁽¹³¹⁾ כאש בוערת

וההיא ילפה מן הדה: 73) Etiam hic supra correctum habet: 72) V. שנהנית .
 74) V. שמשלם , 75) V. אין . 76) V. בית . 77) V. שמשבייה . 78) V. אלא . 79) V. שמין . 80) V. פנין .
 81) V. אימתי . 82) V. ייחורי . 83) V. גמורין . 84) V. שמיין . 85) V. גמורין . 86) V. אמר רבי יודן . 87) V. משום .
 88) V. post praebet: נמיעות גמורין . 89) V. שמין . 90) Emendat. pro פירות . 91) V. שמין . 92) V. משום . 93) V. הביאה .
 94) V. דבי . 95) V. ינאי . 96) V. שמין . 97) V. יוסה בן חנינה . 98) V. חדא . 99) V. קלה . 100) V. קלחים . 101) V. שמין . 102) V. עובדה .
 103) V. אמר ליה . 104) V. זיל . 105) V. שיימה . 106) V. תיפתר . 107) V. דאהיני . 108) V. הרה . 109) V. יוסי . 110) V. וקשיא . 111) Emendatum . 112) V. מסגר . 113) V. deest . 114) V. וקשיא . 115) V. שמה .
 116) V. מתגלגלת . 117) Suprascriptum. V. ואין כולה . 118) V. שמה . 119) V. אמרי . 120) V. תיפתר . 121) V. של הפקר . 122) V. pro his
 praebet: אי נמי . 123) V. של הפקר . 124) V. ליבה . 125) V. וניבא . 126) V. מאן . 127) V. וליבה . 128) V. pro his praebet: דכתיב . 129) V. מאן .
 130) V. וניבא . 131) V. בליבי .

וליבתו⁽¹³²⁾ הרוח הרי* כולם פטורים⁽¹³³⁾ תמן אמרין⁽¹³⁴⁾ ברוח של אנסין⁽¹³⁵⁾ היא מתניתה אבל ברוח שהעולם מתנהג בו חייב ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש תריהון אמרין אפילו ברוח⁽¹³⁶⁾ שהעולם מתנהג בו פטור * פעמים שהוא בא⁽¹³⁷⁾ ופעמים⁽¹³⁸⁾ אינו⁽¹³⁹⁾ בא . מה קוצים מיוחדים⁽¹⁴⁰⁾ שדרכן לידלק אף אן⁽¹⁴¹⁾ לי אלא * דבר שדרכו⁽¹⁴²⁾ לדלק⁽¹⁴³⁾ תל' לו' גדיש או מה גדיש מיוחד * שהוא תלוש⁽¹⁴⁴⁾ מן הקרקע אף אן⁽¹⁴⁵⁾ לי אלא דבר * שהוא תלוש⁽¹⁴⁶⁾ מן הקרקע תל' לו' * או הקמה⁽¹⁴⁷⁾ או מה אילו ואילו מיוחדין שדרכן לידלק אף אן⁽¹⁴⁸⁾ לי אלא דבר שדרכו לידלק וליחבה⁽¹⁴⁹⁾ נירו סיפסה (?)⁽¹⁵⁰⁾ אבניו מניין תל' לו' * שדה⁽¹⁵¹⁾ יאמר⁽¹⁵²⁾ קוצים קמה גדיש ולא⁽¹⁵³⁾ יאמר שדה

II.

(ibid. f. 6 b — 6 c).

שונג⁽¹⁾ לא ישלם כלום הווי⁽²⁾ * צורך הוא שיאמר⁽³⁾ שונג * וצורך הוא שיאמר⁽⁴⁾ מזיד שאם היה סומה⁽⁵⁾ וסמה⁽⁶⁾ את עינו קיטע וקטע⁽⁷⁾ את ידו היאך זה מקיים⁽⁸⁾ ועשיתם לו כא' זמס לעש' לאחיו מגיד שאינו משלם אלא ממון צער כו[נין] בשפוד או כמסמר אפילו על צפרנו⁽⁹⁾ מקום שאינו עושה חבורה כתיב כויה⁽¹⁰⁾ תחת כויה⁽¹¹⁾ * פ' ת' פ'⁽¹²⁾ והיכי⁽¹³⁾ אם כשפצעו והוציא * את⁽¹⁴⁾ דמו * והלא⁽¹⁵⁾ כבר נא⁽¹⁶⁾ פצע תה' פצע ומה⁽¹⁷⁾ תל' לו' חבורה * תחת חבורה⁽¹⁸⁾ אלא שאם * כווי⁽¹⁹⁾ על כף ידו וצבת על כף * ראשו וצבא⁽²⁰⁾ או שהיטיל⁽²¹⁾ עליו שלג או צונים⁽²²⁾

132) V. ליבתו .	133) V. כולן פטורי' .	134) V. אמרי .	135) V. אונסין .
136) V. רוח .	137) V. שפעמ' בא .	138) V. פעמי' .	139) V. לא .
140) V. מיוחדין .	141) V. אין .	142) V. דברים שדרכן .	143) V. לידלק .
144) V. שתלוש .	145) אין .	146) V. שתלוש .	147) V. tantum .
148) V. אין .	149) V. ליהבה .	150) V. או השדה .	151) V. ויאמר .
152) V. ואל .			

- 1) V. post שונג add. ישלם ממון מזיד . 2) V. הוי . 3) V. צורך לומר . 4) V. צורך לומר . 5) V. סומא . 6) V. וסימא . 7) V. וקיטע . 8) V. מתקיים . 9) V. צפורנו . 10) V. כוייה . 11) V. כוייה . 12) pro his: ונר' . 13) V. היכי דמי . 14) V. deest. 15) V. deest. 16) V. כתיב . 17) V. מה . 18) V. desunt. 19) V. כוויי בשפוד . 20) V. רגלו וצבת . 21) V. שהיטיל . 22) V. צינים .

במקום שאינו נראה הייב לרפותו אומרין²³ כמה אדם כיוצא בזה רוצה ל' להי' מס' (sic)²⁴ כך²⁵ א' ר' זעורא²⁶ המיין²⁷ * חד²⁸ ברנש ואמרין ליה כמה את בעי מיתן²⁹ ולא ייא כך אהן צערה³⁰ * ומה דהוא³¹ אמר יהבין ליה א' ר' עוקבא³² כמה אהן (sic)³³ רוצה ליטול היא מתניתה ותמר³⁴ הכן³⁵ אלא המין (?) * חד³⁶ ברנש ואמרין ליה כמה את בעי מיסב וייא כך אהן צערה³⁷ ומה דו אמר יהבין ליה תני בן עזי³⁸ או' נותנין * לו³⁹ נכאי מזון מהוא⁴⁰ נכאי מזון בקדמייתה⁴¹ הווינה⁴² אכיל מלופחיין וירק כדו⁴³ לית כי אכיל⁴⁴ אלא בעיין ותרגללין⁴⁵ ומה דו אמר יהבין ליה⁴⁶ ר' יוסה בן⁴⁷ יעקב אהן רומייה⁴⁸ כדו⁴⁹ מיכאש לא נפיק לקרבה⁵⁰ עד דייבול מה דחסר יומיין * תחות יומיין⁵¹. ר' ירמיה בעי עלו⁵² צמחיין סכיבות המכה ונסתרה מחמת המכה הוא⁵³ מן מה דכ' ורפא ירפא שאם עיבר⁵⁴ על דבר הרופא⁵⁵ * פטור⁵⁶ * תניי חורין תני⁵⁷ ורפא ירפא שאם עלת⁵⁸ בו⁵⁹ גירגותיני⁶⁰ הייב⁶¹ תני ר' * יוסה בן יהודה⁶² או' עלו בו צמחים סכיבות המכה אף על פי שנסתרה * מחמת⁶³ המכה הייב לרפותו אינו⁶⁴ הייב ליתן לו * את⁶⁵ שבתו * א' ר' שמעון⁶⁶ * בן לקיש⁶⁷ הידוש הידש הכתוב * את הפרשה⁶⁸ הזאת שיתן לו שבת ורפוי רק שבתו יתן ורפא ירפא. הכה⁶⁹ אתמר רואין אותו כילו שומר קישואין והכה⁷⁰ אתמר היה עושה מנא⁷¹ ביום נותנין⁷² לו מנא⁷³ * ביום⁷⁴ סלע * ביום⁷⁵ נותנין⁷⁶ לו סלע א' ר' יצחק תרין שבתין אינון הכהו על ידו וקטעה אן⁷⁷ רואין אותו כילו עושה מנה ביום * כילו עושה סלע ביום⁷⁸ אלא רואין אותו כילו היגר יושב ושומר קישואין שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו שאם כוייו⁷⁹ על כף ידו וצכת על כף ראשו וצבא⁸⁰ או שהיטיל⁸¹ עליו שלג או צונים⁸² במקום שאינו נראה הייב

23) V. (אומדי' Krotoschin ed.) אומרין .	24) V. מצטער .	25) V. למיתן .
בכך .	26) V. זעירה .	27) V. המיי .
30) V. צערא .	31) Emend.	32) V. מר עוקבא .
V. ותימ' .	35) V. אכן .	36) V. deest.
39) V. deest.	40) V. מהו .	41) Emend.; בקדמייתא .
43) V. וכדון .	44) V. מיכל .	45) V. ותרגללין .
47) V. בר .	48) V. רומיי .	49) V. כד .
52) V. post עלו add. בו .	53) V. מהו .	54) V. עבר .
56) V. deest.	57) V. תני חורין .	58) V. עלו .
59) V. deest.	60) V. גירגותני .	61) V. הייב add. לרפותו .
62) V. deest.	63) V. יוסה בי ר' יודן .	64) V. רבי שמעון או' .
65) V. רואין .	66) V. דמי .	67) V. desunt.
68) V. בפרשה .	69) V. הכא .	70) V. והכא .
71) V. מנה .	72) V. נותן .	73) V. מנא .
74) V. deest.	75) V. deest.	76) V. deest.
77) V. אין .	78) V. desunt.	79) Emend. pro כביו .
80) V. וצבה (ed. Krotosch. male וצבת) .	81) V. שהיטיל .	82) V. צונן .

לרפותו תני ושלחה ידה לא⁸³) אשת שילוח⁸⁴) בית דין תניי חורן תני
 ושלחה ידה לרבות אשת שילוח בית דין מן⁸⁵) דמר ושלחה ידה
 [לא⁸⁶) אשת שילוח בית דין שהיכה⁸⁷) ברשות ומן⁸⁸) דמר * ושלחה
 ידה⁸⁹) לרבות אשת שילוח בית דין שהיכה⁹⁰) שלא ברשות תני לא
 אשת השנים⁹¹). תני והעדים שאמרו מעידים⁹²) אנו * את אשפלוני⁹³)
 שסמה⁹⁴) שתי עיניו כאחת ושהפיל⁹⁵) שתי שיניו כאחת אינו נותן לו
 כלום זו אחר זו יוצא לחירות בראשונה ונותן לו דמי שנייה ר' אבהוא⁹⁶)
 בש' ר' יוחנן זאת אומרת ששמים⁹⁷) לעבדים כושת ר' לא בש' ר' יוחנן
 המקדיש מעשה ידי עצמו * כולו קודש⁹⁸) וחזר ותנה⁹⁹) המקדיש מעשה
 ידי עבדו יוצא¹⁰⁰) לו מהן פרנסה¹⁰¹) והשאר הקדש הבה¹⁰²) תמר¹⁰³) כולו
 קודש וכה¹⁰⁴) אתמר * יוצא לו מהן פרנסה¹⁰⁵) והשאר הקדש¹⁰⁶) א' ר' אחא
 מצויים¹⁰⁷) * הן¹⁰⁸) ישראל לפרנס * את¹⁰⁹) בני חורים¹¹⁰) יתיר¹¹¹) * מן
 העבדים¹¹²) לכך¹¹³) א' ר' יוחנן הקושע ידי * עבדו של חבירו¹¹⁴) רבו
 נומל נזקן * וצערו ורפוי (sic) ושבתו ובושתו¹¹⁵) והלא¹¹⁶) * יצא ויתפרנס¹¹⁷)
 בצדקה¹¹⁸) א' ר' אחא¹¹⁹) מצויים¹²⁰) * הן¹²¹) ישראל לפרנס * את¹²²)
 * העבדים הקושעים¹²³) יתיר¹²⁴) מן השלימים¹²⁵) ר' יוחנן אכיל קופד
 ויהב¹²⁶) לעבדיה ושתי¹²⁷) חמר ויהב¹²⁸) לעבדיה וקרי עלוי¹²⁹) הלא בבטן
 עשני וגו'¹³⁰) אמר¹³¹) תמן במידת הדין כרם הבה¹³²) במידת רחמים .
 תני העדים¹³³) שאמרו מעידין¹³⁴) אנו * את זה¹³⁵) שסמה¹³⁶) * את¹³⁷) עין
 עבדו ושהפיל¹³⁸) * את¹³⁹) שינו שבן הרב או' ונמצאו זוממים¹⁴⁰) משלמין
 לעבד וכולה מן הדין¹⁴¹) עבדה¹⁴²) מימור¹⁴³) כן א' ר' נסה כאנון¹⁴⁴) דמרון

83) V. ולא . 84) V. שלח et sic constanter in seqq. 85) V. מאן .
 86) V. ולא . 87) V. בשכהו . 88) V. מאן . 89) V. desunt. 90) V.
 91) V. שנים . 92) V. מעידין . 93) V. על פלוני . 94) V.
 95) V. שהפיל . 96) V. אבהו . 97) V. שמין . 98) V.
 99) V. ותנא . 100) V. יוציא . 101) V. פרנסתו . 102) V.
 103) V. אתמר . 104) V. והכא . 105) desunt. 106) V. inverso
 ordine: הכא אתמר השאר הקדש והכא אתמר כולו קודש . 107) V.
 108) V. deest. 109) V. deest. 110) V. הורין . 111) V. יותר . 112) V.
 113) V. מעבדים . 114) V. עבד חבירו . 115) V. ריפוי . 116) V. שבתו
 כושתו . 117) V. יתפרנס . 118) V. הצדקה . 119) In margine
 adscriptum habet: רבנין דקסרין בשם ר' אחא . 120) מצויים .
 121) V. deest. 122) V. deest. 123) V. עבדים קושעין . 124) V. יותר .
 125) V. השלימין et add. והא . 126) V. ויהיב . 127) V. שתי . 128) V. ויהיב .
 129) V. אנפשיה . 130) V. עשהו . 131) V. אמרי . 132) V. הכא .
 133) V. והעדים . 134) V. מעידים : 135) V. על פלוני . 136) V. שסימא .
 137) V. deest. 138) V. והפיל . 139) V. deest. 140) V. זוממין .
 141) V. אהן . 142) V. עובדא . 143) V. מימור . 144) Emendat.; V. וינון .

בן מעידים¹⁴⁵) אנו * את אשפלוני¹⁴⁶) שנכנס תחת ידו שלם ויצא חבול
 בשתיהן¹⁴⁷) יוצא להירות בראשונה ונותן לו דמי שנייה . תני רב קרני
 לבעיטה אחת לארכובה¹⁴⁸) שלוש¹⁴⁹) ליסקינוקני . ת.¹⁵⁰) חמש עשרה
 חד אמור¹⁵¹) בש' ר' שמעון בן לקיש המבייש את הזקן נותן לו¹⁵²) בושתו
 משלם חד ברנש אקפד¹⁵³) לר' יודה בן¹⁵⁴) הננינה אתא עובדה¹⁵⁵) קומי
 ר' שמעון בן לקיש וקנסיה * חדה¹⁵⁶) * ליטרה (?) דהב¹⁵⁷) רקק והגייע¹⁵⁸)
 בו הרוק עד איכן¹⁵⁹) הגיע בו הרוק עד גופו עד כליו אלא רקק ולא
 הגיע בו הרוק מהוא¹⁶⁰) א' ר' יוסה¹⁶¹) חדה אמרה המבזה¹⁶²) את חבירו
 בדברים¹⁶³) פטור . תנה¹⁶⁴) ר' אבהוא¹⁶⁵) קומי ר' יוחנן הרגתה * את¹⁶⁶)
 שורי וקיצתה¹⁶⁷) * את¹⁶⁸) נטיעותיי¹⁶⁹) והלא¹⁷⁰) או' איני יודע חייב א'
 ליה הן תניתה אלין¹⁷¹) למקליקות¹⁷²) למקבילות א' ליה אנה¹⁷³) הוא
 דטעית ואינן דאמרון¹⁷⁴) בן מעידין אנו * את¹⁷⁵) אשפלוני¹⁷⁶) שהרג
 * שורו שלפלוני¹⁷⁷) * וקיצץ נטיעות¹⁷⁸) והלא¹⁷⁹) או' איני יודע חייב
 * אמר¹⁸⁰) הא אמורה . וכן את מוצא בריעי אויב ועתה קחו לכם שבעה
 פרים ושבעה אלים וגו' וילכו אליפו התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי
 ויעשו וגו' ובסוף העיניין מהוא או' ויי שב את שבות אויב אמת

לרכובה V. 148) . בשתים V. 147) . על פלוני V. 146) . מעידין V. 145) .
 דמי לו add. V. post 152) . אמר V. 151) . לסקלונקית V. 150) . שלש V. 149) .
 Suprascript; V. deest. 156) . עובדא V. 155) . בר V. 154) . לימ' דדהב V. 157) .
 מהו V. 160) . היכן V. 159) . והגייע V. 158) . לימ' דדהב V. 157) .
 אבהו V. 165) . תני V. 164) . Emend. 163) . המבייש V. 162) . יוסי V. 161) .
 נטיעותי V. 169) . V. deest. 168) . קצצתה V. 167) . V. deest. 166) .
 אנה V. 173) . למקרילות V. 172) . אילין V. 171) . והלה V. 170) .
 שור פלוני V. 177) . איש פלוני V. 176) . V. deest. 175) . דמרינ V. 174) .
 חייב V. 180) Suprascript. Omnia, quae hic post voc. sequuntur (e Tösephtha Bābā Qammā IX 29 sumpta sunt), in ed. Venet. desunt.

Fragment of a Hebrew manuscript with dense, handwritten text in several columns, showing signs of wear and damage.

